

Alžbeta Uhrinová¹

Výskumný ústav Slovákov v Maďarsku
<https://orcid.org/0009-0007-5915-1494>

SLOVÁCI A SLOVENSKÝ JAZYK V MAĎARSKU (HISTÓRIA, SÚČASNÝ STAV A PERSPEKTÍVY)

V príspevku budú predstavené dejiny, súčasný spoločenský a kultúrny život a jazyková situácia Slovákov v Maďarsku. Slováci na území dnešného Maďarska žijú od konca 17. storočia. Tu žijúcim Slovákom sa napriek tomu, že ich počet počas viac ako tristoročnej histórie drasticky klesol, podarilo zachovať zvyky, tradície a jazyk svojich predkov až do súčasnosti. Fungujú ich tradičné a nové inštitúcie, školy, cirkev, médiá, miestne samosprávy, civilné organizácie, divadlo, ústav kultúry, výskumný ústav, knižnica, dokumentačné centrum a ďalšie. Predmetná štúdia je výsledkom heuristiky a empirických výskumov. Heuristika pozostávala zo štúdia literatúry a prameňov o problematike dejín, súčasnosti a jazyka Slovákov v Maďarsku. Používanie slovenského jazyka bude prezentované na základe sociolingvistických výskumov. Podľa výsledkov rôznych bádání môžeme konštatovať, že v Slovákmi obývaných lokalitách v Maďarsku existuje a používa sa aj v súčasnosti vo všetkých troch vrstvách kultúry ústna i písomná podoba slovenského jazyka.

Kľúčové slová: Slováci, Maďarsko, história, súčasnosť, jazyk

Z dejín Slovákov v Maďarsku. Slováci na území dnešného Maďarska žijú od konca 17. storočia. Ich masové osídlenie sa datuje do 18. storočia (1711 – 1740), keď sa sem po vyhnaní Turkov uchýlilo mnoho ľudí z preľudnených severných žúp historického Uhorska v nádeji na slobodu vierovyznania a lepšie živobytie. Sťahovanie osadníkov bolo spontánne, aj vedome organizované a trvalo takmer dve storočia. Slovákom nebola cudzia krajina, v ktorej sa usadili, najmä od druhej polovice 17. storočia sem pravidelne prichádzali na žatvu a mlatbu. Najprv len do oblastí pozdĺž maďarsko-slovenskej jazykovej hranice, neskôr aj ďalej na juh (Botík 2007, 2019; Gombos 1995, 2008; Kmeť 2012, 2017, 2018, 2021; Sirácky 1980, 1985).

¹ alzbeta.uhrinova@gmail.com, vusm@alfold.net

Slováci sa vo svojom novom domove postupne vzdialili od kultúry materinského jazyka a slovenských kultúrnych centier. Na slovenských jazykových ostrovoch v Uhorsku v poslednej tretine 19. storočia a začiatkom 20. storočia – s výnimkou slovenského obyvateľstva na Dolnej zemi – slovenský jazyk a kultúra naďalej existovali výlučne v ľudovej kultúre, v rodinných a dedinských vzťahoch a v rámci cirkvi. Slovenská gramotnosť, primerané školské vzdelávanie v materinskom jazyku a mimoškolské vzdelávanie vo väčšine miest neexistovali. Väčšie jazykové ostrovy (napr. Békešská Čaba/Békéscsaba, Slovenský Komlós/Tótkomlós) sa snažili zachovať a udržať svoj jazyk a kultúru (Divičanová, 1999; Tóth, 1995,1999).

Do konca prvej svetovej vojny žili Slováci v Karpatskej kotline v jednom štáte, ale po Trianonskej mierovej zmluve sa stali občanmi viacerých štátov vrátane Maďarska. Zo všetkých národov Uhorského kráľovstva priniesli mierové zmluvy, ktorými sa skončila prvá svetová vojna, pre Slovákov najväčšiu proporčnú zmenu: vznikom Československa sa Slováci v Maďarsku právne oddelili od svojho národotvorného etnika, s ktorým tisíc rokov žili v jednej vlasti. Slováci v Maďarsku, ktorí boli rozptýlení a izolovaní navzájom i od materinského jazyka a ktorých počet nestačil na rozvoj a udržanie plnohodnotnej kultúry, sa dostali – z hľadiska udržania materinského jazyka a kultúry – do znevýhodneného stavu. Túto situáciu ešte zhoršovala skutočnosť, že od materskej krajiny nedostávali žiadnu významnú pomoc.

Slováci v Maďarsku zažili počas svojej histórie mnoho otrasov, mnohé traumy, z ktorých najbolestivejším – okrem skrytých či otvorených maďarizačných snáh – bola výmena obyvateľstva v rokoch 1946 – 1948. V tomto období opustilo Maďarsko približne 60 000 Slovákov (Kugler, 2000; Kugler/Gombos, 2008), medzi nimi aj najuvedomelejší predstavitelia národnosti. Po presídlení sa počet Slovákov, ktorí zostali v Maďarsku, nielenže znížil, ale rozpadli sa aj relatívne etnicky uzavreté komunity, ktoré boli nositeľmi jazyka a kultúry Slovákov v Maďarsku so stáročnou tradíciou. Nehovoriac o citeľnej strate, ktorú spôsobila skutočnosť, že možnosť presídliť sa využila najmä inteligencia, a o rodinných, individuálnych a ľudských tragédiách, ktoré desaťročia sprevádzali výmenu obyvateľstva (Žiláková/Demmel (Eds.), 2018).

Koncom 80. rokov sa asimilácia Slovákov v Maďarsku zintenzívnila. V období zmeny režimu zároveň došlo k novým, pozitívnym javom, keď sa čoraz viac ľudí ujalo úlohy zachovávať menšinovú kultúru a jazyk (Kugler/Gombos, 2008).

O súčasnosti slovenskej národnosti v Maďarsku. Roky transformácie spoločnosti môžeme považovať za dôležité medzníky v živote Slovákov v Maďarsku. Aktivita slovenskej národnosti, ktorá počas svojej histórie často podľahla tlaku asimilácie (výmena, strata materinského jazyka), sa koncom 80. rokov v značnej miere zvýšila. Slováci si rad radom založili svoje nové organizácie, inštitúcie, neskôr i samosprávy (Divičanová, 2002; Uhrinová, 2008a). Právne podklady

zmien zabezpečil *Zákon o národných a etnických menšinách* z roku 1993, ktorý – a pozdejšie aj jeho početné modifikácie – dokázateľne motivoval a inšpiroval činnosť minorít v našej vlasti.

Otázka početnosti je citlivou otázkou pre všetky menšiny, najmä v prípade Slovákov v Maďarsku, ktorí si v politike a odbornej literatúre vyslúžili titul najrýchlejšie sa asimilujúcej menšiny v Maďarsku a v slovenskom zahraničí. Na meranie národnostnej príslušnosti existuje niekoľko, ale rovnako nepresných ukazovateľov: údaje zo sčítania ľudu, odhady menšinových organizácií a samospráv, počet hlasov odovzdaných vo voľbách do menšinových samospráv. Údaje sčítania ľudu z r. 2011 a 2022² ukazujú veľmi ambivalentnú slovenskú populáciu (Príloha 1). V prípade Slovákov v Maďarsku nie je národnosť v súlade s deklaráciou materinského jazyka, tieto dva ukazovatele sa neprekrývajú. Ak vezmeme do úvahy údaje z posledných sčítaní ľudu (KSH), v prípade národnosti je stúpajúca tendencia (r. 1980: 9 101, r. 1990: 10 459, r. 2001: 17 693, r. 2011: 29 647) a v prípade deklarácií materinského jazyka klesajúca (r. 1920: 141 877, r. 1941: 75 877, r. 1960: 30 690, r. 1980: 16 054, r. 1990: 12 745, r. 2001: 11 817, r. 2011: 9 888). Podľa posledného sčítania v r. 2022 sa zmenila situácia, v prípade deklarácií materinského jazyka je stúpajúca tendencia, r. 2022: 10 123 a v prípade národnosti klesajúca, r. 2022: 25 534. Z vekového zloženia Slovákov v Maďarsku môžeme vidieť, že ide o starnúcu populáciu. Je veľmi potešiteľné, že ukazovatele o vzdelaní slovenskej národnosti boli v r. 2022 lepšie ako v r. 2001.

Odhadované údaje o počte slovenskej národnosti sú výrazne vyššie ako oficiálne údaje zo sčítania ľudu. Podľa Celoštátnej slovenskej samosprávy žije v Maďarsku 80- až 100-tisíc Slovákov a podľa Zväzu Slovákov v Maďarsku 60-tisíc. S veľkým záujmom očakávame výsledky posledného, vlaňajšieho (r. 2022) sčítania, lebo od počtu národnosti závisí veľa, napr. možnosť založenia menšinových samospráv alebo finančná podpora štátu.

Slováci v Maďarsku žijú roztrúsene po celej krajine (Príloha 2). V sieti viac ako sto geograficky rozptýlených sídiel obývaných Slovákami sú najvýznamnejšie mestá juhovýchodného regiónu Békešská Čaba, Slovenský Komlóš, Sarvaš. V hlavnom meste, Budapešti, a v Mlynkoch/Pilisszentkereszt žije tiež početné obyvateľstvo slovenskej národnosti.

Jazyk Slovákov v Maďarsku. Slováci, ktorí sa koncom 17. a v 18. storočí presťahovali zo severného Uhorska na juh, pochádzali z rôznych častí, z viacerých lokalít, viacerých krajov dnešného Slovenska. Často hovorili veľmi odlišnými nárečiami a okrem spoločných kultúrnych prvkov si so sebou priniesli nielen odlišný jazyk, ale aj odlišnú ľudovú kultúru s rôznymi regionálnymi charakteristikami. V ich novej vlasti sa však zrodili, vytvorili špecifické miešané nárečia, ktoré vznikli

² Posledné sčítanie obyvateľstva v Maďarsku bolo v r. 2022 a jeho výsledky boli uverejnené v septembri r. 2023.

v procese formovania jednotného spoločenstva v ich nových osadách. Slovenské nárečia v Maďarsku uchovávajú základné trichotomické členenie – charakterizujú sa ako nárečia stredo-, západo- alebo východoslovenského typu. Nie sú ale totožné ani s jednou konkrétnou nárečovou podskupinou na Slovensku. Ich spoločnou črtou je aj to, že predstavujú miešané typy nárečí. Jednotlivé nárečia, ktorými hovorili Slováci, sa nemohli kontinuálne obnovovať, a preto sa ich úloha v spoločenskej komunikácii výrazne znížila. V súčasnosti nárečiami hovoria ľudia viac nad 60 rokov, kým veková skupina 30 – 50 rokov im väčšinou len rozumie a mladší ani nerozumejú (Balleková, 2004; Fügedi et al., 1993; Divicsanová, 2002; Ondrus, 1956; Štolc 1949; Žiláková 1986, 2008, 2013).

Slovenské nárečia, slovenskú jazykovú situáciu v Maďarsku skúmali/skúmajú ešte mnohí jazykovedci (pozri k tomu Tóth/Kunovacová, 2008; Uhrinová 2017, 2019). Jazykovedné výskumy A. Divičanovej (1999, 2002, 2004), A. Divičanovej a kolektívu (2015, 2017a, 2017b) a M. Žilákovvej (1986, 2004a, 2004b, 2008, 2013) sa počítajú ako súčasné základné diela o jazyku Slovákov v Maďarsku. Sociolingvistické výskumy v krajine realizovali: M. Dudok (2004, 2006, 2008a, 2008b); M. Homišinová (napr. 2003, 2006); Homišinová et al. (2011, 2013, 2018); S. Ondrejovič (2004, 2006, 2008, 2013); O. Szabó (napr. 2008a, 2008b), A. J. Tóth (citácie nižšie), T. Tušková (citácie nižšie), A. Uhrinová (citácie nižšie), novšie L. György (2021), J. Rágyanszki (2021) sa venuje historickej sociolingvistike.

Výskumný ústav Slovákov v Maďarsku (ďalej len VÚSM) od založenia pokladá za svoju dôležitú úlohu výskumy v oblasti jazyka. Bývalá pracovníčka Spoločenskovedného ústavu SAV M. Homišinová realizovala v spolupráci s VÚSM významné sociologické a sociolingvistické výskumy o súčasnom stave slovenskej národnosti a slovenského jazyka v Maďarsku. Boli to výskumy o inteligencii, rodinách, poslancoch menšinových samospráv a o mládeži.

Prvý spoločný empirický výskum sa uskutočnil na prelome rokov 1998/1999 medzi príslušníkmi slovenskej inteligencie žijúcimi v Maďarsku. Zameriaval sa na hodnotenie a súvislosti súčasného stavu – „typ“ a „stupeň“ – etnickej identity respondentov. Zároveň upriamuje pozornosť na otázky, ako sú: jazyk, školstvo, kultúra, etnické právo a interetnické vzťahy slovenskej národnosti v Maďarsku (Homišinová, 2003).

V nasledujúcom projekte, ktorý bol organizovaný v priebehu rokov 2000/2001, autorka podala ucelenú a komparatívnu analýzu poznatkov o rodinách, etnických, jazykových a etnokultúrnych procesoch prebiehajúcich v rodinnom prostredí príslušníkov vybraných slovanských minorít: Slovákov, Chorvátov a Bulharov. Výskum sa realizoval v spolupráci s VÚSM (v prípade Slovákov), Ústavom pre výskum etnických menšín MAV (v prípade Nemcov, Chorvátov a Bulharov) a po metodologickej stránke ho pripravil a spracovanie výsledkov zabezpečil Spoločenskovedný ústav SAV v Košiciach (Homišinová, 2006). Súhrnná

komparatívna publikácia, analyzujúca všetky štyri minority (vrátane nemeckej), vyšla v maďarskom jazyku.

V rokoch 2006/2007 sa M. Homišinová spolu so S. Ondrejovičom a A. Uhrinovou venovala problematike jazykových a etnických procesov prebiehajúcich v prostredí slovenských národnostných samospráv pôsobiacich v Maďarsku v dvoch volebných obdobiach 2002 – 2010. Dôležité empirické výsledky týkajúce sa názorov/hodnotení/postojov poslancov boli prezentované v monografii (Homišinová et al., 2013). Do riešenia projektu sa zapojilo ďalšie vedecké pracovisko – Jazykovedný ústav Ľudovíta Štúra SAV.

V priebehu rokov 2009 – 2016 sa v Spoločenskovednom ústave CSPV SAV uskutočnili interdisciplinárne terénne výskumy, ktoré boli zamerané na problematiku sociolingvistickej situácie dolnozemskej Slovákov a tiež Slovákov žijúcich v národnostne zmiešaných oblastiach Slovenska. Medzinárodne orientované projekty sa zamerali na jazykovo-komunikačné správanie slovenskej mládeže v situačnom kontexte intraetnického používania hovorenej slovenčiny v Chorvátsku, Srbsku, Rumunsku a v Maďarsku. V koncepte výskumov sa aplikovali lingvistické, sociálno-psychologické, sociologické a etnologické prostriedky skúmania problematiky (Homišinová et al., 2011, 2018).

Alžbeta Uhrinová v rokoch 1995 – 2007 metódami sociolingvistiky (na základe dotazníkov o jazykovej praxi, interview, bezprostredného pozorovania a analýzy dokumentov) skúmala používanie slovenského jazyka v kruhu Slovákov v Maďarsku. Zmapovala a zdokumentovala súčasnú jazykovú situáciu, charakterizovala hlavné komunikačné sféry, bilingvizmus a jazykové autobiografie predstaviteľov slovenskej národnosti, ambivalentný proces vývinu slovenčiny, stav výmeny jazyka. Zaoberala sa tradičnými a novými inštitúciami slovenskej národnosti a vedeckou publikačnou činnosťou slovenskej inteligencie (Uhrinová, 2004, 2005, 2008a, 2008b, 2017a, 2017b, 2019).

Ďalší sociolingvistický výskum VÚSM pod názvom *Jazyková situácia v Slovenskom Komlóši* (Tóth et al., 2005) bol realizovaný podľa koncepcie projektu Jazykovedného ústavu Maďarskej akadémie vied a Katedry súčasného maďarského jazyka Univerzity Eötvösa Loránda, do ktorého sa zapojilo šesť národností³. Výskum sa zameriaval na používanie jazyka, výmenu kódov, zachovanie jazyka, na otázky dvojazyčnosti, jazykového postoja, stereotypov. Skúmanou slovenskou lokalitou bol Slovenský Komlóš. Cieľom projektu bolo zmapovať, či sa dajú vytvoriť všeobecne platné modely procesu výmeny jazyka. Skúmalo sa, či jazykový postoj a stereotypy majú vplyv na používanie menšinového jazyka a na proces výmeny jazyka. Pod vedením Jazykovedného ústavu MAV v súčasnosti (2022 –

³ Názov projektu NKFP č. 5/126/2001 bol *Dimenzie jazykovej inakosti: možnosti zachovania jazykov menšín*. Vedúcimi projektu boli Csilla Barthová a Anna Borbélyová. Okrem Slovákov sa do výskumu zapojili aj Nemci, Rumuni, Rómovia (Lovári a Beáš), Srbi a Chorváti.

2023) prebieha v meste retrospektívny výskum⁴, predmetom ktorého sú zmeny v jazykovej komunikácii a dvojjazyčnosti, ktoré sa udiali za dve desaťročia od základného výskumu.

Monografia pod názvom *Slovenský jazyk v univerzitnom bilingválnom prostredí* (Tušková, 2016) je prvou prácou typu vedeckej monografie, ktorá problematiku používania slovenského jazyka skúma v kruhu poslucháčov slovakistiky v Maďarsku. Spomínaná výskumná vzorka je tou sociálnou skupinou, ktorá bude v budúcnosti zohrávať závažnú úlohu v etnouvedomovacom procese Slovákov v Maďarsku. V rámci výskumu boli analyzované etnické parametre študentov, ich názory týkajúce sa procesov výmeny jazyka. Skúmalo sa, nakoľko ovládajú slovenčinu a jej varietu a ktorý z jazykov používajú v rozličných komunikačných sférach a komunikačných situáciách. (porov. Tuska, 2016). Kniha vyšla v spolupráci VÚSM a Katedry slovenského jazyka a literatúry Segedínskej univerzity.

Alexander Ján Tóth viac rokov realizoval výskumy o jazykovej situácii v školách a cirkvi. Svoje výskumné výsledky prezentoval vo viacerých štúdiách (napr. Tóth, 2008a, 2008b).

V školskom projekte VÚSM sa riešitelia venovali o. i. aj lingvistickým témam, napr. používaniu slovenského jazyka v kruhu pedagógov, ich jazykovým a kultúrnym postojom, slovenským jazykovým potrebám (Tusková a Uhrinová, 2021). Vo Výskumnom ústave Slovákov v Maďarsku v súčasnosti prebiehajú aj bádania jazykovej krajiny (*linguistic landscape*) slovenských lokalít (napr. Sloboda et al., 2012; Tušková, 2021; Tušková/Uhrinová, 2018, 2020)

Najnovším sociolingvistickým projektom v Maďarsku je projekt Pedagogickej fakulty Gyulu Juhásza Segedínskej univerzity pod názvom *Jazyk (dvojjazyčnosť) a (dvojité) identity Slovákov v Maďarsku* (György, 2021; György/Tuska, 2022). Nesmierne bohatý výskumný materiál spomínaných výskumov môžeme považovať za cennú slovenskú jazykovú pamiatku súčasnej doby.

Príklady z interview⁵

z výskumu z r. 2003

„Moj sin a moja céra a aj vnučka ved'ia po slovenski, s nimi običajne slovenski hovoria. Vnuk ňevie. Veľmi ma bolí, že vnuk ňevie po slovenski.“ (žena, r. 1934)

⁴ Názov projektu Mecenatúra – MEC_K_141233 je *Viacjazyčnosť v Maďarsku – Porovnávacie sociolingvistické výskumy o šiestich národnostiach*.

⁵ Rozhovory nie sú preštylizované. Pri prepise zvukového materiálu sme sa snažili zachovať pôvodný, hovorový štýl a jazyk citovaných výrokov. V prípade nárečových textov sme uplatnili fonetickú transkripciu.

z výskumu z r. 2007

„...Jeden môj známy (36-ročný), keď si trochu vypije, len po slovensky hovorí. Keď je triezvy, tvrdí, že len niekoľko slov vie....Počas histórie slovenčina nemala veľkú prestíž. Nielenže bola hanba hovoriť po slovensky, ale deti v škole aj trestali...” (žena, r. 1952)

z výskumu z r. 2016

„Slovenčine môžem ďakovať všetko vlastne. Môj celý život rozvíjal na tomto základe. V mojom živote všetko súvisí s tým: že ovládam slovenský jazyk: školy, univerzita, možnosti, priatelia..... Ešte stále som veľmi nahnevaná, že prečo ma matka nenaučila na slovenčinu ako druhý materinský jazyk už v detstve...Bolo by dobre, keď by sme sa doma rozprávali viac po slovensky. Nie je to jednoduché, máme aj takých členov v rodine, ktorí nerozumejú slovenčine, ale občas predsa by sme mohli.” (žena, r. 1993)

„...Keď počujem angličtinu, ukrajinčinu, češtinu, teším sa tomu, že im rozumiem, ale len rozumiem a to je všetko. Ale keď počujem slovenskú reč, naozaj mi do srdca ide.” (muž, r. 1990)

Sumarizácia, závery a perspektívy. Vychádzajúc z výsledkov prezentovaných empirických sociolingvistických výskumov môžeme konštatovať, že v Slováckmi obývaných lokalitách v Maďarsku existuje a používa sa aj v súčasnosti vo všetkých troch vrstvách kultúry ústna i písomná podoba slovenského jazyka. Rozdiely sú však značne odlišné tak v miere, ako aj v kvalite jazykovej praxe jednotlivých regiónov a osád i generácií. Najrozšírenejšie sú ešte stále nárečia, rôzne podtypy slovenských nárečí, a to aj napriek tomu, že počet ich prirodzených nositeľov postupne klesá. Spisovná slovenčina – podľa terminológie sociolingvistiky jej menšinový variant – v Maďarsku je v súčasnosti pracovným jazykom inteligencie, školským, vyučovacím jazykom a jazykom kultúrnych a v poslednom čase aj verejných spoločenských, národnostno-politických a vedeckých, vedecko-popularizačných udalostí. Charakteristické je ale dominantné postavenie maďarského jazyka na každej úrovni komunikácie, slovenčina má rolu druhého jazyka. Treba zdôrazniť, že dvojazyčnosť Slovákov v Maďarsku je asymetrická na úkor slovenčiny, je to bilingvizmus v diaspóre a diglosia aj vo vzťahu k slovenskému jazyku na Slovensku a maďarskému jazyku v Maďarsku. Medzi funkciami týchto jazykov a sférami ich používania je jednoznačný a nepochybný rozdiel. Odlišnosti medzi jazykmi sú v kontexte jazykovej komunikácie v našej krajine v ich použiteľnosti, prestíži, trhovej hodnote. V Maďarsku však môžeme pozorovať postupný nárast prestíže slovenského jazyka.

Výsledky sociolingvistických výskumov odrážajú protikladný, dvojsmerný pohyb: súčasný vývin a ústup v slovenskej jazykovej situácii. Slovenský jazyk sa

dostáva do pozadia v súkromnej sfére, rodine a v každodennej komunikácii. Vo vysokej kultúre a v cirkvi sa slovenský jazyk ďalej rozširuje a objavuje sa opäť v staronových situáciách: v médiách, vo vede, v spoločenskom a politickom živote, kultúre, hospodárstve. Perspektívu, nádej na pretrvanie, spomalenie jazykovej asimilácie môže znamenať, že existujú faktory zachovania slovenského jazyka, ktorých vplyv možno cítiť čím ďalej, tým rozhodnejšie. Škola je bezpochyby najvýznamnejším faktorom zachovania slovenského jazyka a vôbec slovenskej národnosti v Maďarsku. Vplyv školy posilňujú a zachovanie slovenského jazyka a kultúry podporujú médiá, inštitúcie, samosprávy, organizácie a kultúrne spolky, ktoré sú tiež dôležitými činiteľmi zachovania jazyka. Ďalšími silnými faktormi, na ktorých môžeme stavať budúcnosť, sú ľudské zdroje⁶ a ich dobrá vnútorná organizovanosť, tiež jazykový postoj⁷ tu žijúcich Slovákov k jazyku svojich predkov. Pozitívny postoj a podpora slovenských rodín je taktiež predpokladom prežitia národného jazyka a kultúry v súčasnosti.

Procesu zachovávanía jazyka napomáhajú externé spoločenské podmienky. Je to zákonmi garantované politické a právne prostredie, požiadavky Európskej únie a Rady Európy, ktoré sa týkajú podpory menej používaných jazykov, ako Rámcový dohovor o ochrane národnostných menšín a Európska charta regionálnych či menšinových jazykov. Zvyšujúci sa záujem materskej krajiny a rozširujúce slovensko-maďarské kontakty v každej oblasti života tiež významne prispievajú k prežitiu slovenského jazyka v Maďarsku.

Na základe prezentovaných sociolingvistikých výskumov môžeme súhrnne konštatovať, že slovenská národnosť v Maďarsku má dobré vnútorné a vonkajšie predpoklady na to, aby v budúcnosti zachovala svoj jazyk, resp. aspoň jeho „etnosignifikantnú funkciu“, ako ho charakterizuje Miroslav Dudok (2006: 39). Terminológiou Slavomíra Ondrejoviča, aby zostával ešte dlho dôležitou „etnosignifikatívnou zložkou“ tu žijúcich Slovákov (Ondrejovič, 2008: 93). Ochota a aktivita Slovákov v Maďarsku, morálna a finančná podpora Slovenska a väčšinového maďarského národa, priaznivé právnické a politické prostredie sú však stálymi, nevyhnutnými podmienkami jej existencie.

---

⁶ Tisíce aktivistov pracuje v civilných organizáciách, národnostných samosprávach, máme svojich učiteľov, aktívnu vlastnú inteligenciu – všetci tí svojou prácou a osobným príkladom vedia v značnej miere ovplyvniť aj používanie, rozširovanie a rozvoj slovenského jazyka.

⁷ Podľa A. Divičanovej sa príslušníci slovenskej národnosti v Maďarsku viažu k svojmu materinskému jazyku predovšetkým emocionálne (Divičanová, 1999, 2002).

Literatúra⁸

- Balleková, K. (2004). Z nárečových výskumov Slovákov v Maďarsku. V A. Uhrinová, M. Žiláková (Eds.), *Slovenčina v menšinovom prostredí. Materiály z medzinárodnej vedeckej konferencie Výskumného ústavu Slovákov v Maďarsku (Békešská Čaba, 16. – 17. okt. 2003)* (str. 53 – 62). Békešská Čaba, Výskumný ústav Slovákov v Maďarsku (VÚSM).
- Botík, J. (2007). *Etnická história Slovenska. K problematike etnicity, etnickej identity, multietnického Slovenska a zahraničných Slovákov*. Filozofická fakulta Univerzity Konštantína Filozofa v Nitre/Slovenské národné múzeum Bratislava – Martin/ Archeologický ústav SAV Nitra.
- Botík, J. (2019). *Slovenská Dolná zem. Historický a etnokultúrny vývin slovenských minorít v Maďarsku, Rumunsku, Srbsku a Bulharsku*. Vydavateľstvo Ivan Krasko.
- Divičanová, A. (1999). *Jazyk, kultúra, spoločnosť*. Slovenský výskumný ústav.
- Divičanová, A. (2002). *Dimenzie národnostného bytia a kultúry*. Békešská Čaba, VÚSM.
- Divičanová, A. (2004). Ambivalentné hodnoty slovenského jazyka v Maďarsku v stredoeurópskom kontexte. V A. Uhrinová, M. Žiláková (Eds.), *Slovenčina v menšinovom prostredí. Materiály z medzinárodnej vedeckej konferencie Výskumného ústavu Slovákov v Maďarsku (Békešská Čaba, 16. – 17. okt. 2003)* (str. 21 – 32). VÚSM.
- Divičanová, A., Chlebnický, J., Tušková, T., Uhrinová, A., Valentová, I. (2015). *Čabianske priezviská*. 2. vydanie 2017. VÚSM.
- Divičanová, A., Chlebnický, J., Tušková, T., Valentová, I. (2017). *Komlóšske priezviská*. Vydavateľstvo Ivan Krasko.
- Dudok, M. (2004). Pulzačné vektory enklávnej slovenčiny. V A. Uhrinová, M. Žiláková (Eds.), *Slovenčina v menšinovom prostredí. Materiály z medzinárodnej vedeckej konferencie Výskumného ústavu Slovákov v Maďarsku (Békešská Čaba, 16. – 17. okt. 2003)* (str. 32 – 42). Békešská Čaba, VÚSM.
- Dudok, M. (2006). Slovenčina v životnom prostredí. V A. Divičanová, A. J. Tóth, A. Uhrinová (Eds.), *Kultúra, jazyk a história Slovákov v Maďarsku. Materiály z jubilejnej interdisciplinárnej medzinárodnej vedeckej konferencie z príležitosti 15. výročia založenia Výskumného ústavu Slovákov v Maďarsku. Budapešť 14. – 15. 10. 2005* (str. 190 – 199). VÚSM.
- Dudok, M. (2008a). Miesta jazykovej pamäti v enklávnej slovenčine. V A. Uhrinová, A. J. Tóth (Eds.), *Slovenčina v menšinovom prostredí. Štúdie z II. medzinárodnej vedeckej konferencie Výskumného ústavu Slovákov v Maďarsku. Békešská Čaba, 17.–18. októbra 2007* (str. 31 – 38). VÚSM.

⁸ Z publikácií vydaných Výskumným ústavom Slovákov v Maďarsku sú novšie dostupné vo forme elektronických kníh na webovej stránke VÚSM <http://vusm.slováci.hu>

- Dudok, M. (2008b). Slovenský jazyk vo Veľkom Bánhedeši. V A. Uhrinová, M. Žiláková (Eds.), *Slovenský jazyk v Maďarsku – A szlovák nyelv Magyarországon. Bibliografia a štúdie – Bibliográfia és tanulmányok I. – II.* (str. 49 – 90). VÚSM.
- Fügedi, E., Gregor, F., Király, P. (1993). *Atlas slovenských nárečí v Maďarsku–Atlas der slowakischen Mundarten in Ungarn*. Szlovák Kutató Intézet (MSZKI).
- Gombos, J. (1995). A magyarországi szlovákok története a betelepüléstől a polgári fejlődésig. V Micheller, M. (Red.), *Fejezetek a magyarországi románok és szlovákok történetéből*. Országos történeti és neveléstörténeti kutatások tanulmányai. (str. 55 – 90). Kőrösi Csoma Sándor Főiskola.
- Gombos, J. (2008). *Slováci v južnej časti Dolnej zeme (Od konca 17. do konca 18. storočia)*. Výber z prameňov–Szlovákok a Dél-Alföldön (A 17. század végétől a 18. század végéig). Forrásválogatás. MSZKI.
- György, L. (2021). Jazyk (dvojazyčnosť) a (dvojitá) identita v Békešskej a Čongrádskej župe. Slovensko-maďarský kontext. V J. Demmel, K. E. Szudová, T. Tušková, A. Uhrinová (Hl. zodp. red.), *Výskum Slovákov v Maďarsku v interdisciplinárnom kontexte. Na počesť Anny Divičanovej a k 30. výročiu VÚSM. Acta Partis Minoris Slovacae* (str. 392 – 402). VÚSM.
- György, L., Tuska, T. (2022). Nyelv (kétnyelvűség) és (kettős) identitás az alföldi szlovákok körében Magyarországon. *Acta Academiae Beregsasiensis, Philologica* 1/1, 119 – 143.
- Homišínová, M. (2003). *Slovenská inteligencia v Maďarsku v zrkadle sociologického výskumu*. VÚSM.
- Homišínová, M. (2006). *Etnická rodina Slovákov, Chorvátov a Bulharov žijúcich v Maďarsku*. VÚSM.
- Homišínová, M., Slančová, D., Výrost, J., Ondrejovič, S. (2011). *Výskum hovorenej slovenčiny slovenskej mládeže v Maďarsku a na Slovensku*. SvÚ, <https://svusav.sk/storage/uploads/publikacie/pdf/pubvega09-11.pdf>
- Homišínová, M., Uhrinová, A., Ondrejovič, S. (2013). *Poslanci slovenských národnostných samospráv v Maďarsku v reflexii sociolingvistikého výskumu (výsledky dvoch volebných období 2002 – 2010)*. VÚ CSSM.
- Homišínová, M., Výrost, J., Ďurkovská, M. (2018). *Spoločenskovedné súvislosti hovorenej slovenčiny mladej generácie Slovákov žijúcej v krajinách na Dolnej zemi (Chorvátsko, Srbsko, Rumunsko, Maďarsko)*. Centrum spoločenských a psychologických vied SAV/ Spoločenskovedný ústav Košice. <https://svusav.sk/storage/uploads/publikacie/pdf/Spolocenskovedne-suvislosti-hovorenej-slovenčiny.pdf>
- Kugler, J. (2000). *Lakosságcsere a Délkelet-Alföldön 1944–1948*. V Szarka L. (Ed.) *Kisebbségek Kelet-Közép-Európában*. Osiris–MTA Kisebbségkutató Műhely.
- Kugler, J., Gombos, J. (2008). State z tristoročnej histórie Slovákov v Maďarsku – so zvláštnym zreteľom na 20. storočie – Fejezetek a magyarországi szlovákok

- 300 éves történetéből–különös tekintettel a 20. századi történésekre. V A. Uhrinová, M. Žiláková (Red.) *Slovenský jazyk v Maďarsku*. Bibliografia a štúdie II./A szlovák nyelv Magyarországon. Bibliográfia és tanulmányok II. (str. 334 – 365). MSZKI.
- Kmeť, M. (2012, 2021) (rozš. vyd.). *Krátke dejiny dolnozemsých Slovákov 1*. Vydavateľstvo Ivan Krasko.
- Kmeť, M. (2017). *Krátke dejiny dolnozemsých Slovákov 2*. Vydavateľstvo Ivan Krasko.
- Kmeť, M. (2018). *Krátke dejiny dolnozemsých Slovákov 3*. Vydavateľstvo Ivan Krasko.
- Népszámlálás 2011*. 9. Nemzetiségi adatok. KSH 2014. https://www.ksh.hu/docs/hun/xftp/idoszaki/nepsz2011/nepsz_09_2011.pdf
- Ondrejovič, S. (2004). Jazyk v menšinovom prostredí. V A. Uhrinová, M. Žiláková (Eds.), *Slovenčina v menšinovom prostredí. Materiály z medzinárodnej vedeckej konferencie Výskumného ústavu Slovákov v Maďarsku (Békešská Čaba, 16. – 17. okt. 2003)* (str. 43 – 52). VÚSM.
- Ondrejovič, S. (2006). Slovenčina ako jazyk majoritný a minoritný. V A. Divičanová, A. J. Tóth, A. Uhrinová (Red.), *Kultúra, jazyk a história Slovákov v Maďarsku. Materiály z jubilejnej interdisciplinárnej medzinárodnej vedeckej konferencie z príležitosti 15. výročia založenia Výskumného ústavu Slovákov v Maďarsku. Budapešť 14. – 15. 10. 2005* (str. 185 – 189). VÚSM.
- Ondrejovič, S. (2008). V tieni v babylonskej veži. Jazyk a identita. V A. J. Tóth, A. Uhrinová (Red.), *Slovenčina v menšinovom prostredí. Štúdie z II. medzinárodnej vedeckej konferencie Výskumného ústavu Slovákov v Maďarsku. Békešská Čaba, 17. – 18. októbra 2007* (str. 91 – 96). VÚSM.
- Ondrejovič, S. (2013). K otázke „prepínania kódov“ v situácii slovensko-maďarských kontaktov. V A. Kováčová, A. Uhrinová (Eds.), *Slovenský jazyk a kultúra v menšinovom prostredí. Štúdie z medzinárodnej vedeckej konferencie Výskumného ústavu Slovákov v Maďarsku, Békešská Čaba 15. – 16. novembra 2012* (str. 64 – 69). Výskumný ústav CSSM.
- Ondrus, P. (1956). *Stredoslovenské nárečia v Maďarskej ľudovej republike*. Vydavateľstvo SAV.
- Rágyanszki, J. (2021). Vlacom do jazykovej asimilácie. V J. Demmel, K. E. Szudová, T. Tušková, A. Uhrinová (Hl. zodp. red.). (Eds.), *Výskum Slovákov v Maďarsku v interdisciplinárnom kontexte. Na počesť Anny Divičanovej a k 30. výročiu VÚSM. Acta Partis Minoris Slovacae* (str. 404 – 412). VÚSM.
- Sirácky, J. (1980). *Slováci vo svete I*. Matica slovenská.
- Sirácky, J. (1985). *Dlhé hľadanie domova*. Matica slovenská.
- Sloboda, M., Šimičič, L., Szabó Gilinger, E., Vigers, D. (2012). The policies on public signage in minority languages and their reception in four traditionally

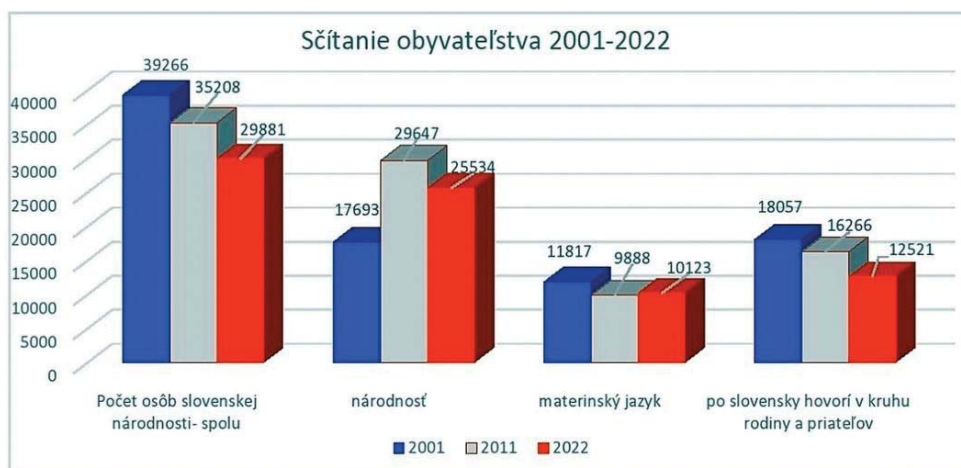
- bilingual European locations. *Media-komyunikeshon kenkyu* [Sapporo, Japonsko], 63, 51 – 88.
- Štolc, J. (1949). *Nárečie troch slovenských ostrovov v Maďarsku*. Slovenská akademia vied a umení.
- Szabóová, O. (2008a). O dvojjazyčnosti a o dvojitej identite budapeštianskych Slovákov. V A. Uhrinová, M. Žiláková (Eds.), *Slovenský jazyk v Maďarsku–A szlovák nyelv Magyarországon. Bibliografia a štúdie – Bibliográfia és tanulmányok II.* (str. 150 – 195). VÚSM.
- Szabóová, O. (2008b). Mlynky–„najslovenskejšia“ slovenská obec V A. Uhrinová, M. Žiláková (Eds.), *Slovenský jazyk v Maďarsku – A szlovák nyelv Magyarországon*. Bibliografia a štúdie – Bibliográfia és tanulmányok II (str. 196 – 228). VÚSM.
- Tóth, A. J. (2008). Slovenčina v cirkvi. V A. Uhrinová, M. Žiláková (Eds.), *Slovenský jazyk v Maďarsku–A szlovák nyelv Magyarországon. Bibliografia a štúdie – Bibliográfia és tanulmányok I* (str. 317 – 336). VÚSM.
- Tóth, A. J. (2008). Používanie slovenského jazyka v školách. V A. Uhrinová, M. Žiláková (Eds.), *Slovenský jazyk v Maďarsku–A szlovák nyelv Magyarországon. Bibliografia a štúdie – Bibliográfia és tanulmányok I* (str. 224 – 263). VÚSM.
- Tóth, A. J., Tušková, T., Uhrinová, A., Žiláková, M. 2005. Jazyková situácia v Slovenskom Komlóši. V A. Uhrinová a M. Žiláková (Eds.), *Používanie slovenského jazyka v Békešskej župe* (str. 240 – 324). VÚSM.
- Tóth, A. J., Kunovacová Gulyásová, Z. (2008). Súhrnná bibliografia o slovenskom jazyku v Maďarsku. V A. Uhrinová, M. Žiláková (Eds.), *Slovenský jazyk v Maďarsku I. – A szlovák nyelv Magyarországon I* (str. 31 – 48). VÚSM.
- Tóth, I. (1995). Szlovákok a 20. századi Magyarországon. V M. Micheller (Red.), *Fejezetek a magyarországi románok és szlovákok történetéből. Országos történeti és neveléstörténeti kutatások tanulmányai* (str. 92 – 156). Kőrösi Csoma Sándor Főiskola.
- Tóth, I. (1999). *A Békés és Csanád megyei szlovákok anyanyelvi művelődési viszonyai (1919 – 1949) / Vzdelávacie pomery v materčine u Slovákov v Békešskej a Čanádскеj župe (1919 – 1949)*. Országos Szlovák Önkormányzat.
- Tuska, T. (2016). Bilingualism of slovakistics listeners in Hungary. V E. Čulenová, L. György (Red.), *Languages in V4 Countries of Contemporary Europe: Language as a Means of Expression and Identity Formation. Banská Bystrica, Szlovákia, 13. – 14. september 2016* (str. 147 – 154). Vydavateľstvo Univerzity Mateja Bela – Belianum.
- Tušková, T. (2016). *Slovenský jazyk v univerzitnom bilingválnom prostredí*. Békešská Čaba, VÚSM.
- Tušková, T. (2021). Oživené názvy ulíc v Číve. *Jazykovedný časopis*, 72 (1), 249 – 263.

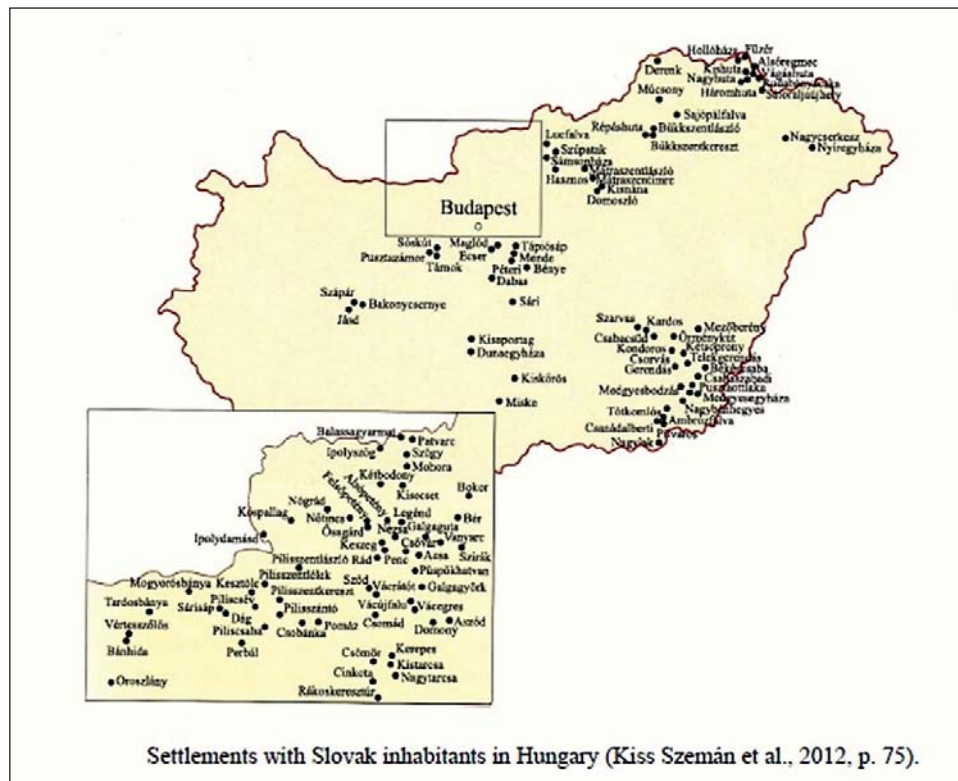
- Tušková, T., Uhrinová, A. (2018). Jazykový obraz jubilejných osláv v Békešskej Čabe. *Dolnozemskej Slováka. Časopis Slovákov v Maďarsku, Rumunsku a Srbsku*, 23 (38), 3 – 4, 12 – 17.
- Tušková, T., Uhrinová, A. (2020). Vizualne používanie jazyka u Slovákov žijúcich v Číve. (Slováci a slovenský jazyk v Číve). V T. Tušková, J. Rágyanszki (Eds.), *Slovenské inšpirácie z Čívu. 36. interdisciplinárny výskumný tábor Výskumného ústavu Slovákov v Maďarsku. Studia interdisciplinaria* (str. 327 – 373). VÚSM.
- Tušková, T., Uhrinová, A. (2021). Etnouvedomovacie procesy a etnické prejavy slovenských pedagógov v Maďarsku. V J. Demmel, T. Tušková (Eds.), *Škola a učiteľia (Sebareflexia slovenských pedagógov v Maďarsku)* (str. 177 – 234). VÚSM.
- Uhrinová, A. (2004). *Používanie materinského jazyka v kruhu slovenskej inteligencie v Békešskej Čabe*. VÚSM.
- Uhrinová, A. (2005). Používanie slovenského jazyka v Békešskej župe. V A. Uhrinová, M. Žiláková (Eds.), *Používanie slovenského jazyka v Békešskej župe* (str. 72 – 142). VÚSM.
- Uhrinová, A. (2008a). Slovenský jazyk v Maďarsku očami používateľov. V A. Uhrinová, M. Žiláková (Eds.), *Slovenský jazyk v Maďarsku – A szlovák nyelv Magyarországon. Bibliográfia a štúdie – Bibliográfia és tanulmányok I.* (str. 92 – 223). VÚSM.
- Uhrinová, A. (2008b). Najdôležitejšie faktory zachovania slovenského jazyka v Maďarsku. V A. J. Tóth, A. Uhrinová (Red.), *Slovenčina v menšinovom prostredí. Štúdie z II. medzinárodnej vedeckej konferencie Výskumného ústavu Slovákov v Maďarsku. Békešská Čaba, 17. – 18. októbra 2007* (str. 71 – 90). VÚSM.
- Uhrinová, A. (2011). *Súčasná slovenská jazyková situácia v Maďarsku*. Knižnica Dolnozemskej Slováka. Vydavateľstvo Ivan Krasko v spolupráci s Výskumným ústavom Slovákov v Maďarsku.
- Uhrinová, A. (2017a). Z jazykových autobiografií Slovákov v Maďarsku. V B. Chocholová, L. Molnár Satinská, G. Múcsková (Eds.), *(Socio)lingvistika – perspektívy, limity a mýty. Jazyk a jazykoveda v pohybe II. Na počesť Slavomíra Ondrejoviča. Zborník z medzinárodnej konferencie (Smolenice 11. -13. 4. 2016), ktorú organizačne pripravil Jazykovedný ústav Ľ. Štúra SAV* (str. 278 – 291). VEDA, vydavateľstvo Slovenskej akadémie vied.
- Uhrinová, A. (2017b). *Slovenské písomníctvo v Maďarsku po roku 1989. Bibliográfia slovenských a dvojjazyčných publikácií*. VÚSM.
- Uhrinová, A. (2019). *Slovenské publikácie v Maďarsku 1989 – 2018. Bibliográfia – Slovak Publications in Hungary 1989 – 2018. Bibliography*. GlobeEdit/ VÚSM.

- Žiláková, M. (1986). *Nárečie troch slovenských obcí v Bakonyi*. Vydavateľstvo učebníc.
- Žiláková, M. (2004a). Dynamika jazyka Slovákov v Maďarsku. ELTE BTK Szlav Filológiai Tanszék.
- Žiláková, M. (2004b). Slovenčina v Maďarsku na začiatku 21. storočia. V A. Uhrinová, M. Žiláková (Eds.), *Slovenčina v menšinovom prostredí. Materiály z medzinárodnej vedeckej konferencie Výskumného ústavu Slovákov v Maďarsku (Békešská Čaba, 16. – 17. okt. 2003)* (str. 433 – 444). VÚSM.
- Žiláková, M. (2008). Odumieranie nárečí na slovenských jazykových ostrovoch v Maďarsku. V A. Uhrinová, M. Žiláková (Eds.), *Slovenský jazyk v Maďarsku – A szlovák nyelv Magyarországon. Bibliografia a štúdie – Bibliográfia és tanulmányok I.* (str. 49 – 90). Békešská Čaba, VÚSM.
- Žiláková, M. (2013). Fenomén na ústupe: diglosia Slovákov v Maďarsku. V A. Kováčová, A. Uhrinová (Eds.), *Slovenský jazyk a kultúra v menšinovom prostredí. Štúdie z medzinárodnej vedeckej konferencie Výskumného ústavu Slovákov v Maďarsku, Békešská Čaba 15. – 16. novembra 2012.* (str. 31 – 39). Békešská Čaba, Výskumný ústav CSSM.
- Žiláková, M., Demmel, J. (Eds.) (2018). „*Mať volá?*“ *Výmena obyvateľstva medzi Československom a Maďarskom v rokoch 1946 – 1948*. Acta Partis Minoris Slovacae. VÚSM

Prílohy

Výsledky sčítania ľudu – počet Slovákov v Maďarsku			
	Rok 2001	Rok 2011	%
Občania hlásiaci sa k slovenskej národnosti	17 693	29 647	167,56
Občania so slovenským materinským jazykom	11 817	9 888	83,68
Občania používajúci jazyk v rodinnom, priateľskom kruhu	18 057	16 266	90,8
Občania viažuci sa ku kultúrnym hodnotám a tradíciám	26 631	Nezistovalo sa	

Príloha 1. Počet Slovákov v Maďarsku podľa jednotlivých identických kategórií⁹⁹ Zdroj: KSH, VÚSM; Zdroj: Oslovma.hu.

Príloha 2. Slovenské lokality v Maďarsku¹⁰

¹⁰ Zdroj: Bartalská, 2001.

Алжбета Ухринова

**СЛОВАЦИ И СЛОВАЧКИ ЈЕЗИК У МАЂАРСКОЈ
(ИСТОРИЈА, ТРЕНУТНО СТАЊЕ И ПЕРСПЕКТИВЕ)**

Резиме

Студија анализира тренутну ситуацију словачке мањинске заједнице и словачког језика у Мађарској у историјским контекстима. Миграција Словака на територију данашње Мађарске била је спонтано и свесно организована и трајала је скоро два века. У својој новој домовини Словаци су се постепено удаљавали од културе матерњег језика и словачких културних центара. У Мађарској су у последњој трећини 19. века и почетком 20. века – са изузетком словачког становништва у данашњој Војводини – словачки језик и култура наставили да постоје искључиво у народној култури, у породичним и сеоским односима и унутар цркве. До краја Првог светског рата Словаци су живели у једној држави у карпатском басену, али су после Тријанонског споразума постали држављани неколико држава, укључујући и Мађарску. Оснивањем Чехословачке Словаци у Мађарској су се одвојили од свог државотворног етничког ентитета са којом су живели у једној домовини хиљаду година. Словаци у Мађарској били су расути и изоловани једни од других и од свог матерњег језика, а њихов број није био довољан за развој и одржавање културе у пуном смислу те речи. Словаци у Мађарској доживели су многе трауме током своје историје, од којих је најболнија – осим скривених или отворених покушаја мађаризације – била размена становништва у периоду 1946–1948. У то време је отприлике 60.000 Словака напустило Мађарску, а међу њима и носиоци народне идеје. Крајем 80-их интензивирала се асимилација Словака у Мађарској. Истовремено, у периоду промене режима дошло је до нових, позитивних појава. Активност словачке мањине значајно се повећала крајем осамдесетих година. Словаци постепено оснивали своје нове организације, институције, а касније и самоуправе. Подаци са пописа из 2011. и 2022. године показују веома амбивалентно словачко становништво. Словачку националност је 2011. године изабрало 29.647 становника, а 2022. године 25.534 становника; словачки је као свој матерњи језик 2011. године навело 9.888 људи, а 2022 године 10.123 грађана. У случају Словака у Мађарској националност није у складу са декларацијом о матерњем језику. Ако узмемо у обзир податке са последњих пописа, постоји узлазни тренд када се ради националности и опадајући у случају декларација о матерњем језику, али према последњем попису 2022. године ситуација се променила. Процењени подаци о броју Словака знатно су већи од званичних података са пописа (60.000–100.000). Словаци у Мађарској живе расути по целој земљи. Словачки дијалекти у Мађарској задржавају основну трихотомску поделу – они су окарактерисани као дијалекти централног, западног или источног словачког типа. Њихова заједничка карактеристика је да представљају мешовите типове дијалеката. Словачка језичка ситуација у Мађарској представљена је на основу социолингвистичких истраживања које су спровели

Дјурковска, Хомишинова, Ондрејович, Тот, Тушкова, Ухринова, Вурост и Жилакова. Према резултатима различитих истраживања можемо да закључимо да усмени и писмени облик словачког језика постоји и да се још увек користи у сва три слоја културе у локалитетима у Мађарској које насељавају Словаци. Међутим, доминантни положај мађарског језика на сваком нивоу комуникације је видљив и словачки има улогу другог језика. Најраспрострањенији су дијалекти, разни подтипови словачких дијалеката, иако се број њихових говорника непрекидно смањује. Стандардни словачки је језик интелигенције, школског система, те друштвених и културних догађаја. Словачку језичку ситуацију карактерише амбивалентна двосмерна тенденција: истовремени развој и повлачење. Постепено заузима подређени положај у приватној комуникацији и цркви, док се у високој култури шири и поново појављује у „староновим” језичким ситуацијама.

Кључне речи: Словаци, Мађарска, историја, садашњост, језик

Alžbeta Uhrinová

**SLOVAKS AND THE SLOVAK LANGUAGE IN HUNGARY
(HISTORY, CURRENT STATUS, AND PERSPECTIVES)**

Summary

The study analyses the current situation of the Slovak minority community and the Slovak language in Hungary in historical contexts. The migration of Slovaks to the territory of present-day Hungary occurred both spontaneously and through conscious organisation over a period of nearly two centuries. Upon settling in their new home, Slovaks gradually distanced themselves from their mother tongue's culture and the Slovak cultural centres. During the late 19th and early 20th century, within the Hungarian Kingdom, the Slovak language and culture exclusively existed in folk traditions, family and village relations, and the church, with the exception of the Slovak population residing in the Lowland (the Southern Great Plain). Until the end of the First World War, Slovaks in the Carpathian Basin lived within one state, but after the Treaty of Trianon, they became citizens of several states, including Hungary. The establishment of Czechoslovakia resulted in the legal separation of Slovaks in Hungary from their nation-forming ethnic group, with whom they had shared a homeland for a thousand years. Dispersed and isolated from each other and from their mother tongue, the Slovaks in Hungary were insufficient in number to develop and maintain a fully-fledged culture. The Slovaks in Hungary have endured numerous traumas throughout their history, one of the most painful of which (apart from covert or overt Hungarianisation efforts) was the population exchange that

took place between 1946 and 1948. During this period, approximately 60,000 Slovaks left Hungary, among them the most prominent representatives of the minority. In the late 1980s, the assimilation of Slovaks in Hungary intensified. At the same time, new, positive phenomena occurred during the period of the regime change. The activity of the Slovak minority significantly increased at the end of the 1980s. Slovaks established new organisations, institutions, and later self-governments. The 2011 census data reveal an ambivalent situation regarding the Slovak population. According to the census, 29,647 people declared Slovak nationality, while 9,888 people identified Slovak as their mother tongue. In the case of Slovaks in Hungary, the declaration of nationality does not always align with the declaration of mother tongue. If we consider the data from the latest censuses, there is an increasing trend in declaring Slovak nationality, while the tendency to declare Slovak as one's mother tongue has been decreasing. Estimates of the number of the Slovak minority are considerably higher than the official census figures, ranging from 60,000 to 100,000. Slovaks in Hungary live dispersed throughout the country. The Slovak dialects in Hungary retain a trichotomous division - they are characterised as dialects of the Central, Western or Eastern Slovak type. Their common feature is that they represent mixed dialect types. The Slovak linguistic situation in Hungary has been examined through sociolinguistic research conducted by Ďurkovská, Homišinová, Ondrejovič, Tóth, Tušková, Uhrinová, Výrosta, and Žiláková. Based on the findings of various studies, it can be concluded that the Slovak language is still present and actively used in both oral and written forms across all three layers of culture in the Slovak-populated areas of Hungary. However, the Hungarian language holds a dominant position in all levels of communication, with Slovak serving as a second language. The most widespread forms of the Slovak language in Hungary are the dialects and their various subtypes, although the number of their native speakers is continuously decreasing. The standard Slovak language serves as the working language of the intelligentsia, the language of education, and the language used in social and cultural events. The Slovak language situation is characterised by an ambivalent two-way movement, simultaneously experiencing both development and decline. On the one hand, Slovak is gradually receding in private and religious spheres, while on the other hand, its usage is expanding and resurfacing within high culture in 'old-new' language situations.

Keywords: Slovaks, Hungary, history, the present, language